

Het Pajottenland historisch-geografisch bekeken

Belicht

breedbeeld

samenwerken rond cultureel erfgoed en landschap

Voorwoord

Hoe schets je een levendig beeld van de geschiedenis van een streek? Een onderzoek laten uitvoeren door een ploeg van wetenschappers leek ons alvast een goed begin. Deze ploeg vonden we bij de Universiteit van Gent. De tekst van hun onderzoek hebben we nu in een aantal stukken geknipt, wat herschreven en aangevuld, en presenteren we nu in enkele handige boekjes.

Maar hoe belangrijk zo'n studie ook is, zij blijft natuurlijk een theoretische benadering. Zij kan evoluties schetsen, een beeld presenteren, tendensen aangeven. Kortom, de wetenschappelijke kant van het verhaal. Maar minstens even belangrijk is de menselijke dimensie van het verhaal. Hoe ervoeren en ervaren de mensen in die streek de landschappelijke evoluties? Hoe ingrijpend waren en zijn deze in hun dagelijkse leven? Gebeur(d)en deze evoluties ongemerkt of beteken(d)en ze een grondige omwenteling? Hoe beleefden en beleven tenslotte de mensen uit de Breedbeeldregio hun streekidentiteit?

Evenzoveel vragen die enkel door de inwoners zelf kunnen beantwoord worden. Daarom vulden we in dit boekje de wetenschappelijke en historische gegevens aan met tal van mondelinge getuigenissen. Deze aanzetten tot levensverhalen geven reliëf aan de historische details, blazen de theorie leven in. En maken vooral duidelijk dat geschiedenis per definitie over mensen gaat. Mensen van toen, van nu, van morgen...

Veel leesplezier!

Jean-Pol Olbrechts
gedeputeerde voor
cultuur

Breedbeeld. Samenwerken rond cultureel erfgoed en landschap.

Twee jaar geleden al werd de officiële start van "Breedbeeld" gegeven. Een innoverend project van de dienst cultuur van de provincie Vlaams-Brabant met als doel verenigingen, scholen, gemeentebesturen en ook individuele partners aan te zetten tot samenwerking rond het thema 'cultureel erfgoed en landschap'. Want de ervaring heeft geleerd dat samenwerking loont. Zij vergroot immers niet alleen de slagkracht van een project, zij zorgt ook voor nieuwe dynamiek en een frisse wind doorheen vast(geroest)e waarden. Samenwerking is natuurlijk een ruim begrip en eigenlijk willen we dat zo houden. Verenigingen van verschillende slag, gemeentebesturen, individuele partners uit de verscheidene gemeenten, ... tal van verschillende combinaties zijn nu eenmaal mogelijk. Over de gemeentegrenzen en over de grenzen van sectoren heen. Wij gaven alvast het goede voorbeeld, want om Breedbeeld praktisch uit te werken, sloegen de provincie en het Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG) de handen in elkaar.

Om Breedbeeld zo grondig mogelijk uit te werken, werd binnen de provincie gekozen voor een welbepaald, afgebakend gebied. En daarom viel onze keuze op het Pajottenland, waar landschap en erfgoed een rol van betekenis spelen. Meer bepaald de negen meest zuidelijke gemeenten van de regio: Bever, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Pepingen, Roosdaal en Sint-Pieters-Leeuw.

Naast de actuele positieve en prettige voordelen die samenwerking biedt, leidt zij op termijn ook tot het uitbouwen van een netwerk. Want uiteindelijk is het de bedoeling dat in 2005, wanneer de provincie Vlaams-Brabant en het CAG Breedbeeld aan de regio doorgeven, er een duurzaam netwerk gegroeid is. Een cluster die bouwt aan het conserveren, bewaren en behouden van het rijke cultureel erfgoed in de regio.

De eerste hoekstenen voor zo een netwerk zijn al gelegd. De musea en andere erfgoedbeheerders uit de Breedbeeldregio besloten immers om samen met de provincie een overlegplatform te creëren. Zo willen ze tot een betere ontsluiting, een meer doordachte presentatie en een efficiëntere promotie van hun erfgoed komen. De regio beschikt inderdaad over een gevarieerd en uitgebreid erfgoed. Zij het tevens eerder versnipperd en vaak onbekend. Intussen realiseerden de partners van het samenwerkingsverband een eerste gemeenschappelijk project: een eigen brochure *'Erfgoed, erg goed in het Pajottenland. Een breed beeld'*. Hierin worden de deelnemende partners met hun collectie voorgesteld. Even

belangrijk is het luik algemene informatie met betrekking tot het plaatselijke erfgoed. De brochure laat de lezer dus toe nieuwe en verrassende plaatsen te ontdekken, waarvan hij wellicht voordien het bestaan niet eens kende. Meteen een aanzet om actief op zoek te gaan naar "nieuwe" stukjes erfgoed in het Pajottenland.

Om de regiowerking in het Pajottenland te versterken en een wetenschappelijk kader te bieden, liet de provincie een historisch-geografische studie van het Breedbeeldgebied uitvoeren door de universiteit van Gent. In dit onderzoek komen verschillende facetten van de streek aan bod. Wij kozen ervoor om het volledige onderzoek te spreiden over meerdere publicaties, zodat elke lezer zijn gading vindt in *'Het Pajottenland historisch-geografisch bekeken'*.

Het eerste deel (*'Belicht'*) laat u kennismaken met het Pajottenland en de Pajot van de Breedbeeldregio. Een tweede deel (*'Doorgelicht'*) schetst de algemene doelstellingen en de methoden van het wetenschappelijk onderzoek, maar zoekt vooral in op het ontstaan van het landschap. Vanuit archeologisch, historisch en geografisch oogpunt ziet de lezer het landschap vanaf de prehistorie tot op heden evolueren. Wie zelf aan de slag wil gaan en onderzoek verrichten, vindt zeker de nodige informatie in het derde deel (*'Uitgelicht'*). Een uitgewerkt praktijkvoorbeeld maakt de lezer wegwijs. Het laatste deel is ook zeer praktisch gericht en krijgt een ondersteunende functie op het ogenblik dat Breedbeeld op eigen vleugels verder moet.

Zoals in het voorwoord geschetst, speelt de Pajot de hoofdrol in dit eerste verhaal. Hij of zij kijkt aan tegen de regio en geeft, soms ongezuurd, zijn of haar mening over het Pajotse wel en wee. De menselijke kant van de geschiedenis vanuit de overtuiging dat per slot van rekening de mens zelf de geschiedenis maakt ... of minstens kruidt. Meteen ook al een sfeerbeeld van een boeiende regio, voor sommigen misschien een eerste kennismaking met de regio, voor anderen een verrassende herontdekking. Een informatief, maar minstens even gevoelsmatig beeld op landschap en mens in het Pajottenland. Vanuit diverse invalshoeken *belicht* dus...

Een gevarieerd (zij het onvolledig) beeld vergt zeer uiteenlopende mensen uit de Breedbeeldregio. Mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, autochtonen en

inwijkelingen, zelfs mensen die er enkel werken zijn onze gidsen. Zij worden in deze publicatie veelvuldig geciteerd. Soms lopen de meningen merkwaardig gelijk, soms spreken ze elkaar radicaal tegen. Deze interessante discussiepunten willen wij echter niet uit de weg gaan en dus worden de citaten letterlijk weergegeven.

Bent u het met hen eens? Of juist helemaal niet? Wij horen graag uw opmerkingen, vragen, bedenkingen. Aarzel daarom niet. Op onze vele activiteiten, via mail of op de zitdagen van de Breedbeeldcoördinator bent u meer dan welkom om ons hierover aan te spreken.

Wij danken alvast van ganser harte Jean Arno, Piet Chrispeels, Jos De Decker, Raoul De Wolf, Marcel Franssens, Hermione L'Amiral, Leen Seynaeve en Els Van der Hoeven voor hun bereidwilligheid, tijd en openhartigheid. Zij gaven hiermee een bijzonder waardevolle voorzet die, naar wij hopen, voor tal van andere reacties zal zorgen!

Wilt u op de hoogte blijven van de Breedbeeldactiviteiten, mail of bel uw gegevens en uw vraag door (016-26 76 16 of breedbeeld@vl-brabant.be).

Inhoud

Voorwoord	1
Inleiding	2
'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"	7
"Pajottenland" ???	8
Noorden en Zuiden	10
Kunnen wy de grenzen van 't Payottenland met de grootste nauwkeurigheid aenduiden	13
Bestaat het "Pajottenland" wel?	14
Halle en het Pajottenland: de perfecte LAT-relatie	17
De jesten, zeden en lotgevallen myner vaderen	19
En de "Pajot" ?	20
Stevenisten: de meest autochtone Pajotten?	23
De heilige trouw en heldenmoed, waarmede zy, ten allen tyde, hun bodem verdedigden	25
De "Pajot" doorgelicht...	26
"Redt het Pajottenland"	29
Niettegenstaende dezen verworven roem, weet men daer ten huidige dage zoo weinig van te spreken.	31
Het Pajottenland vroeger en nu	32
Landbouw	33
De Fossemannen	35
Mobiliteit	37
Migraties	39
De Pajotten hebben hun eigen land	43
Optimisme voor de toekomst	44
Website	49
Onze grond zoo duerbaar	51
Plekken en verhalen	52
Interviewproject	53

Is 't goed, is 't kwaed, is 't krom, is 't regt
Gezegd dat blijft altijd gezegd

't Payottenland
zoo als het van
onheugelyke
tyden gestaen
en gelegen is

'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is

In het hart van België, daer waer, ten onzen dage, de provinciën Braband, Vlaenderen en Henegauwe te samen loopen, ligt eene landstreek, die de Almogende altoos beminde en met zyn genadig oog bewaekte. Onder het geleide der vorstelyke Heeren van Gaesbeke, bekleedden eertyds de bewooners van dit gewest, eene der byzonderste plaetsen in 't Hertogdom van Braband, en maekten veel gerucht in de geschiedenis.

(F.J. Twyffelloos - "'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is.")¹

Het graf van de "uitvinder" van het Pajottenland Frans-Jozef de Gronckel. Hij gaf het verstilde Pajottenland een plaats op de kaart.

P "Pajottenland"???

Quasi alle regio's in dit land dragen een specifieke geografische naam die wij als gemeengoed mogen beschouwen. Blijkbaar is dit (nog) niet helemaal het geval met het Pajottenland. En dat zou dan te maken hebben met de historische wortels van de streek. Daar waar de meeste regionale aanduidingen al eeuwenlang een onvervreemdbaar deel uitmaken van ons collectief bewustzijn, is dat blijkbaar niet het geval met de streek ten westen van onze hoofdstad.

De naam "Pajottenland" is immers, volgens de meeste bronnen, van eerder recente datum. En de "uitvinder" daarvan is de Lennikse advocaat Frans-Jozef de Gronckel (1816 - 1871). In 1845 begint de man, onder het opmerkelijk pseudoniem Franciscus Josephus Twyfelloos (den achtbaren Payot), aan de publicatie van een al even opvallend feuilleton in Den Vaderlander, een Gentse krant. 'T *Pajottenland gelyk het van oudtyds gestaen en gelegen is*, doopt de Gronckel zijn reeks van bijdragen.

Het wordt duidelijk een succes en het jaar daarop verschijnt het feuilleton in boekvorm. In 1852 komt er dan nog een "verbeterde en verminderde uitgaef", waarbij de titel nog wat meer "historische achtergrond" krijgt met 'T *Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is*. Tweemaal vindt de Gronckel een Brusselse drukker voor zijn penenvruchten. Wel wordt het boek, volgens bepaalde bronnen, niet via de handel verspreid. Wat anderen dan weer doet twifelen aan het wetenschappelijke sérieux van de uitgave.

Merkwaardig genoeg is tot dan toe nog nooit de benaming Pajottenland opgedoken voor het gebied in kwestie dat door de Lennikse advocaat vrij nauwkeurig omschreven wordt. In de Franse tijd behoort de regio tot het Département de la Dyle, in het onafhankelijke België tot de provincie Brabant. Zonder verdere details, buiten de administratieve onderverdeling in kantons en gemeenten.

Voer voor historici met andere woorden, die evenwel ook niet met absolute zekerheid kunnen uitvlooien waar de heer "Twyfelloos" (de man die niet twijfelt!) zijn mosterd vandaan gehaald heeft. Zij houden het dus, veiligheidshalve, maar bij een studentengrap die alleszins een opvallend lang leven gekend heeft. En die bovendien echt aanslaat, als wij ons mogen baseren op lofzangen zoals volgend gedicht van (Pajot) Pol De Mont:

Aan Mijn Payottenland

*Geen vers werd, u ter eer, mijn Land, geschreven...
Geen boek dat van uw sterk-vroom volk verhaalt...
Geen zang werd van uw schoonheid aangeheven
en geen penseel heeft uw natuur gemaald...
Zoo bleef dan mij, - mij, op uw grond geboren,
en die 't zoo vaak, voorheen, beproeven wou,
doch tevergeefs, - 't voorrecht en de eer beschoren,
de eerste te zijn, die u bezingen zou.*

(Fragment - 1924).

1. Door de goede zorgen van de ANDREAS-MASIUSKRING (onvervalst Pajots!) verscheen in 1987 een facsimilé van deze uitgave. Met een heel boeiende historische kadering ervan, waaruit voor dit hoofdstuk veelvuldig geput werd. Een absolute aanrader, overigens!

Hoe Frans-Jozef de Gronckel nu juist aan de naam "Pajot" gekomen is, zal mogelijk dus altijd een mysterie blijven. Wat evenwel niet belet dat de term nadien ingang zal vinden én, tegelijkertijd, scherp op de korrel zal worden genomen. Dat doet o.m. Louis Verhulst, uitgerekend in dezelfde periode als Pol De Mont. In zijn *Entre Senne et Dendre*, een stevig wetenschappelijk werk over de vaderlandse landbouwbevolking in de 19de eeuw, maakt hij korte metten met de "historische grondslagen" van "Pajottenland". *Encore faut-il remarquer que beaucoup d'habitants de la région ignorent jusqu'au nom de Payottenland. La signification du vocable est inconnue. L'explication de de Gronckel est de la plus haute fantaisie*, aldus Verhulst. Maar niemand en ook hij niet, kan loochenen dat de aanduiding intussen steeds meer gemeengoed wordt, zoals tal van ernstige naslagwerken in de decennia nadien zullen getuigen...

"Alleenlyk, voor wat de aengekleefdheid aen de oude zeden betreft, zou er misschien tusschen hen eenig onderscheid kunnen gevonden worden."*

NOORDEN EN ZUIDEN

Meer dan eens hoor je bij de geïnterviewden de opmerking dat het noorden en het zuiden van het Pajottenland wel degelijk verschillend zijn. En meerdere objectieve studies bevestigen dat ook. Dat geldt bijvoorbeeld voor de trek van de hoofdstad naar het omringende platteland. Het oostelijk deel van het Pajottenland ondergaat de voorbije decennia hiervan onmiskenbaar de invloed, met een merkbare stijging van de bevolking. Bepaalde gemeenten in het zuidwesten zien evenwel in dezelfde periode hun inwonersaantal afnemen.

Een en ander heeft natuurlijk te maken met de meer perifere ligging ten opzichte van de belangrijkste werkgelegenheidsgebieden. Ook is de regio in kwestie een stuk minder ontsloten via verkeerswegen en openbaar vervoer. Het Pajottenland scoort bepaald laag wat de eigen werkgelegenheid aangaat, en ook dergelijke mogelijkheden zijn beslist nog niet overvloedig aanwezig in dat deel van de streek. Dit wil vanzelfsprekend niet zeggen dat er geen initiatieven in die richting genomen worden. Waardoor bepaalde gemeenten nu ook voor het eerst geconfronteerd worden met verkeersdrukke en files, een toename van de bouwdruk én de overeenkomstige stijging van de vastgoedprijzen.

Zoals enkele ondervraagden aangeven, kan dat zware gevolgen hebben voor de huidige bewoners van het zuidelijk Pajottenland. Het blijft vooralsnog een uitgesproken agrarisch, "ongerept" gebied, wat in niet geringe mate bijdraagt tot zijn aantrekkingskracht voor de nieuwste "inwijkelingen". Deze zijn niet zelden afkomstig van de "duurdere" gemeenten uit datzelfde Pajottenland die huisvesting zoeken in relatief goedkopere gemeenten maar daar weer zorgen voor een opwaartse druk op de prijzen. Met gevolgen voor de autochtone bewoners die zich op hun beurt geconfronteerd zien met "onbetaalbare" prijzen.

De "sociale verdringing" - d.w.z. de druk door handel, nijverheid en wonen op de landbouw - meldt zich dus nu. Bovendien is de lokale landbouw sterk achterop geraakt en kan je in deze sector niet zelden van verdoken armoede spreken.

De expliciete wens van meerdere geïnterviewden voor een gezonde impuls in de richting van duurzame landbouw, mét alle respect voor de lokale eigenheid, hoeft dus geenszins te verwonderen. Het alternatief, zoals het elders in het Pajottenland te zien valt, is immers niet altijd aantrekkelijk...

*F.J. Twyfelloos "'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

'Kunnen wy de grenzen van 't Payottenland met de grootste nauwkeurigheid aenduiden.

Door deze verschillende stellingen kunnen wy de grenzen van 't Payottenland met de grootste nauwkeurigheid aenduiden. Zuid- en oostwaerts is die streek door de rivier de Senne, nevens de Heerlykheden Halle en Enghien begrensd; langs het westen paelt zy aen de provinciën Henegauw en Vlaenderen, na insluiting de plaetsen Nyghen, Liefferingen en Meerbeke; wyder zyn de rivier de Dender en het land van Aelst.

Ten noord-oosten liggen de parochiën Beckerzeel, St.-Ulricx-Capelle, Grooten-Bygaerden, Berchem, Koekelberg en Molenbeek; verders, de kapel van Scheutveld en de eik van St.-Guido, tegen de kerk van Anderlecht.

Om ons niet langer met deze drooge aenteekening bezig te houden, zullen wy hier alleenlyk byvoegen dat het geheele land iun den doorslag zes uren lengte en vyf uren breedte heeft. Zie hier de alphabetische opgave der payotten gemeenten:

Anderlecht, Audenaeken, Beckerzeel, Bellingen, Beerth, Bierck (Bierghes), Berchem St.-Laureys, Bodeghem-St.-Merten, Bogaerden, Borghraeve-Lombeek, Capelle-St.-Ulricx, Caster, Dilbeek, Elinghen, Esschene, Gaesbeke, Galmaerden, Goyck, Grooten-Bygaerden, Hekelghem, Heykruys, Herffelinghen, Herne (Hérinnes), Itterbeek, Lerbeek, St.-Mertens-Lennick, St.-Peeters-Leeuw, St.-Quintens-Lennick met Eyseringen, Liedekerken, Lieferinghen, Lombeek-Onze-Lieve-Vrouw, Lombeek -St.-Catharina, Meerbeek, Neyghem, Oetinghen, Pamel met Ledeborg, Pepingen-Beringen, Ruysbroek, Schepdael, Strythem, Teralphene, Ternath, Thollembeek, Vlesenbeek, Vollezeele, Wambeek, Zellick.

(F.J. Twyffelloos "'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is.")

Welke gemeente behoort nu wél en welke niét tot het Pajottenland?

B Bestaat het "Pajottenland" wel?

Zoals blijkt, heeft onze gids Twyfelloos zo goed als geen problemen om zijn geliefde Pajottenland nauwkeurig op de landkaart te situeren. Enigszins anders ligt dat bij zijn nakomelingen bij wie de omschrijving van de regio nogal eens durft te variëren. Enkele van onze gesprekspartners doen een meer dan eervolle poging tot afbakening. Voor de anderen geldt vooral de vaststelling dat het Pajottenland wel degelijk bestaat. Naast de objectieve (landschappelijke) kenmerken van de regio is er natuurlijk ook de subjectieve kant: het gevoel van in die (bijzonder mooie) streek te wonen...

Ten westen van de Zenne

Landschappelijk begint het Pajottenland aan de westkant van de Zenne. De rivier trekt een opmerkelijke scherpe grens. Zodoende horen eigenlijk Molenbeek en Anderlecht al tot deze regio. Opvallend zijn natuurlijk de sterke glooiingen, maar die zijn eigenlijk algemeen in alle streken waar de hoge Waalse plateaus overgaan in de lage Vlaamse vlakten. Als je heel strikt een aantal eigenschappen gaat vastleggen om na te gaan of een gemeente al of niet tot het Pajottenland behoort, dan voldoet waarschijnlijk geen enkele aan die criteria. Nochtans gaat het wel degelijk om een geheel maar dat mag je zeker niet te sterk willen begrenzen. Neem nu bijvoorbeeld het gegeven dat een Pajots dorp een kerndorp is, dus sterk geconcentreerd met enkele hoeven buiten die kern. Naarmate je westwaarts opschuift naar de Dender toe, krijg je

een geleidelijke overgang naar straatdorpen die veel minder geconcentreerd zijn.

Het Pajottenland staat wel degelijk voor iets: een groen landschap, lieflijk om er te wonen, de voortuin van Brussel, met een eigen taal en identiteit. Landschappelijk heeft het zeker een eigen gezicht, met veel afwisseling, er valt dus altijd wel iets anders te beleven. Het is evenwel uiteindelijk slechts een klein gebied.

Het Pajottenland bestaat zeker! Het is een mooie streek, met kleine dorpjes en heerlijke rust, vlakbij Brussel. Een streek waarop wij fier zijn. Het is geen toeval dat hier al tal van opnames gemaakt werden, o.a. door de VRT.

Dilbeek en Anderlecht zijn historisch niet de poort van het Pajottenland, wel de "achterpoort". Het Pajottenland is wel degelijk een streek en geen mythe! Dus Twyfelloos heeft zeker niets uitgevonden dat er nog niet was...

Het "Toscane van het noorden"

Het Pajottenland bestaat gewoon omdat de meeste mensen die naam gebruiken om onze streek aan te duiden. Ook al begon alles met een "uitvinding", zij is nu reëel, zij het nog altijd niet strikt afgebakend. Vroeger klonk "Pajot" eerder negatief, nu positief. De mensen zijn er fier op. Bovendien deint het Pajottenland uit, vermits steeds meer gemeenten beweren er deel van uit te maken. Neem nu Halle, dat duidelijk tot de Zennevallei behoort. Ook bepaalde deelgemeenten van Ninove zijn eigenlijk Pajotse dorpen. De fusies hebben het er dus niet makkelijker op gemaakt om juiste grenzen te trekken.

Het ongerepte dat je in beeldt, blijft maar inbeelding. Wij zijn maar een heel klein plekje in de wereld, in de kosmos. Het Pajottenland is hier (Pepingen) nog een beetje puur gebleven. Het is meer dan gemeenschappen en symbolen. Het echte Pajottenland voor mij is de boer die met

paard en kar naar het veld trekt, om er hard te zwoegen, en de boerin die met een kruik lambiek de dorst komt lessen. Dat is nu allemaal verdwenen.

De notie "Pajottenland" komt oorspronkelijk wel degelijk van bovenaf, vanuit intellectuele (studenten)milieus. Nu verklaren de meeste mensen hier wel dat zij "in het Pajottenland" wonen. De streek is al het "Toscane van het noorden" genoemd, wat het landschap betreft. De desbetreffende journalist inspireerde zich in dat geval op de omschrijving "Brugge, het Venetië van het noorden". Maar dan wel een Toscane zonder kunststeden. Het dient wel gezegd: hoe meer je naar het zuiden van de regio gaat, hoe sterker de vergelijking zich opdringt.

Opvallend is wel dat het Pajottenland pas een begrip is geworden naarmate de mobiliteit toegenomen is. Voorheen keek iedereen niet verder dan de eigen wijk, dus vaak zelfs nog niet over een heel dorp. Als mensen van hier nu landgenoten tegenkomen in Spanje, vertellen ze met trots dat ze "van het Pajottenland" zijn.

Ik voel toch wel een samenhangingsgevoel als mensen zeggen "we zijn van het Pajottenland". Tegelijk merk ik vaak dat de provinciegrens (met Oost-Vlaanderen) toch wel een echte grens is. Ook een steenweg is dat nogal eens.

In het begin kende ik de herkomst van Pajot en Pajottenland niet. Blijkbaar heeft iedereen zowat zijn eigen verklaring, wat ik nogal vreemd vind. Ik begrijp evenmin waarom sommige gemeenten absoluut tot het Pajottenland willen gerekend worden.

Het Pajottenland bestaat maar is voor een groot stuk een "slaapstreek"...

"Ook bekloegen zy zich gedurig over zekere handelwyze die eene scheuring tusschen hen en hunne naburen te weeg bragt."*

HALLE EN HET PAJOTTENLAND: DE PERFECTE LAT-RELATIE

Hoewel Halle geografisch niet tot het Pajottenland behoort, is er altijd een nauwe band geweest tussen beide. Van oudsher trouwens want historisch onderzoek leert dat de Franken via het Pajottenland de Zenne zijn overgestoken. Halle wordt daardoor wel eens een beetje plagend "de achterpoort" van het Pajottenland genoemd...

Later zorgt het Dekenaat Halle, dat zich tot aan de Dender uitstrekt, voor een onmiskenbaar gemeenschapsgevoel.

Het hoeft dus geenszins te verwonderen dat de stad eeuwenlang een belangrijke centrumfunctie vervuld heeft ten aanzien van de streek. Het biedt de meest nabijgelegen markt waar de Pajotse boeren hun waren kunnen aanbieden, zeker als de buurtspoorweg vanuit het Pajottenland Halle als eindstation heeft. Tal van Pajotse kinderen lopen er school en voor heel wat andere sociaal-economische voorzieningen moet men die kant op.

Halle is trouwens niet zo verschillend van het Pajottenland, merken sommige auteurs op, het ligt immers op de beide oevers van de Zenne. Van een echte grens is dus al snel in de geschiedenis geen sprake meer. Dat draagt er ongetwijfeld toe bij dat enkele generaties geleden de zonen van grote brouwers en boeren van rond de stad - bijna traditiegetrouw - hun bruid gaan zoeken in het Pajottenland...

Ook nu nog is de band innig, zoals diverse ondervraagden opmerken. De verzorgende functies zijn vaak gebleven. En met bovenaan de Brusselse agglomeratie en beneden de taalgrens vormt de stad anno nu het meest voor de hand liggende referentiepunt voor de modale Pajot, ook al is Halle nu nog slechts een tussenstation richting hoofdstad. Met dien verstande natuurlijk dat aan de westelijke kant ook Oost-Vlaamse steden als Ninove en Aalst een belangrijke centrumfunctie vervullen voor jong en oud.

De perfecte LAT-relatie, zullen wij maar zeggen.

*F.J. Twyfelloos "'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is."

de jesten, zeden
en lotgevallen
mynere vaderen

Maer ik, die in 't Payottenland gewonnen en geboren ben, heb het my tot eenen heiligen pligt gerekend, de bestovene staetspapieren, vermemelde perkamenten en handschriften te doorsnuffelen, ten einde **de jesten, zeden en lotgevallen myner vaderen** wyd en zyd bekend te maken. O! Konde ik daerdoor hunne oude faem doen herleven, dan ware myn eenigste en duerbaerste wensch volbragt.

(F.J. Twyffelloos " 'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is.")

E

En de "Pajot"?

En je kan dan wel best in een streek wonen die de voorbije decennia meer en meer door het leven gaat als "Pajottenland", voel je je daarom ook "Pajot"? Wordt dit gevoel onder de generaties doorgegeven? En hoe uiten de mensen die identiteit? Vreemd genoeg ook een verhaal van grenzen...

Pajot, Pajotter, Pajotst

Ik voel me zeker een Pajot. Mijn voorouders waren van hier, het waren eenvoudige mensen, zoals zo velen toen.

De meeste mensen voelen zich Pajot, ook al weten ze niet waar nu juist de grenzen van de regio liggen. Blijkbaar wordt dat gevoel doorgegeven. Maar je merkt ook dat een steenweg verschillen kan teweegbrengen in mentaliteit, instelling. Dat is mijns inziens het geval hier in Gooik waar je een verschil krijgt tussen noord en zuid. Mensen van Leerbeek, Oetingen, Kester zijn niet echt "van Gooik". Kleinere dorpen leven dus voort in generaties.

Het samenhangingsgevoel is er, ook al tonen Pajotten dat niet altijd. Als je echter op bepaalde feesten de sfeer gaat opsnuiven...

In contacten met vreemden toont men ook dat men Pajot is.

Zelfs als immigrante voel ik dat er zoiets als Pajot en

Tal van oude en minder oude tradities kleuren het Pajotse leven.

Pajottenland bestaat. Een streek met eigen kenmerken bij mensen, structuren, landschap, beleid...

Er bestaat ongetwijfeld voor een stuk een Pajotse mentaliteit. Hoeveel echte Pajotten zijn er echter? De huidige inwoners komen meestal van overal te lande. Maar het dient gezegd, de inwijkingen assimileren zich snel en worden dan chauvinistische pajotten!

Mij "Pajot" voelen is misschien nogal overtrokken. Dat is zoiets als zich Vlaming of Europeaan voelen. Ik heb natuurlijk het geluk dat ik in het Pajottenland woon, dus als je dat daarmee wil aangeven, dan ben ik natuurlijk een Pajot.

Thuis in het Pajottenland

Het streekbewustzijn is enorm toegenomen toen het nodig was om het Pajottenland te verdedigen. En dat bewustzijn wordt meegenomen. Brussel bijvoorbeeld is meer Pajots dan Hagelands! Ik vind trouwens dat de mensen, als bewoners van deze streek, de "plicht" hebben om waarden door te geven, andere mensen er attent te maken op wat we hier hebben. Je mag deze schat niet alleen voor jezelf houden.

De Pajotten zijn zich ongetwijfeld bewust geworden van de eigen volks-cultuur, ook al is er veel inwijking geweest, iets wat de mensen ook verandert.

Mijn ouders hadden veel minder het gevoel Pajot te zijn dan mijn kinderen. En ze mogen er gerust fier op zijn!
In de tijd van mijn grootouders bestond de "Pajot" niet eens.

De mensen hier zijn fier op hun streek. Zij willen die ook niet echt commercialiseren, voor hen primeert het gevoel van de "eigen streek".

De Pajot bekijkt het Pajottenland als zijn thuis. Wat daar ook veel toe bijgedragen heeft, is de hevige strijd tussen katholieken en socialisten in deze regio. De figuur van Cardijn heeft hier zwaar doorgewogen. Dat is nu een beetje uitgevlakt maar je kan er niet omheen. Dat geldt evenzeer voor de impact van kloosters bij het uitdragen van cultuur. Bij de generaties van toen voel je ook nog sterk de stempel die de Tweede Wereldoorlog gedrukt heeft, toen in het Pajottenland de "ijzeren muur" opgesteld

"dat niemand zoo goed verstaet, als zy, om in deugd en vreugd te leven en te lieven op de wyze van den goeden ouden tyd."*

STEVENISTEN: DE MEEST AUTOCHTONE PAJOTTEN?

Als wij bijzonder goed geïnformeerde bronnen mogen geloven, zijn eigenlijk de Stevenisten de meest authentieke Pajotten. Het gaat hier om de religieuze opvolgers van Corneille Stevens (1747-1828), vicaris-generaal van het bisdom Namen. Deze maakt naam met zijn verzet tegen de pogingen van Napoleon om zijn zeg te krijgen in de kerk. Consequent weigert Stevens de eed van trouw af te leggen aan de (Franse) republiek en van haat t.a.v. de (Franse) koning. Daardoor moet hij onderduiken en maar liefst veertien jaar lang wordt hij door de Franse bezetter tevergeefs opgespoord. Ook na het akkoord tussen Franse Staat en Heilige Stoel zal de kanunnik zijn verzet niet opgeven.

In het Pajotse Leerbeek wordt de fakkel overgenomen door pastoor Filip Winnepenninckx (1760-1840). Deze is, zo mogelijk, nog radicaler dan Stevens, waardoor de lokale parochiekerk zelfs gesloten wordt door de Fransen. Hij komt door die vasthoudendheid met zijn volgelingen buiten de officiële kerk te staan wat niet belet dat het Stevenisme ook na de dood van Winnepenninckx (1840) in het Pajottenland een gegeven blijft. Daarvan getuigt bijvoorbeeld de kapel die in 1918 te Leerbeek opgetrokken wordt op de plaats waar de pastoor altijd gewoond heeft en dit "ter ere van het eenig waarachtig Roomsch Katholiek geloof".

Het juiste aantal praktiserende Stevenisten van dit moment in het Pajottenland wordt geschat op meerdere honderden. Hun achtergronden zijn blijven boeien, zodat de voorbije jaren enkele bijzonder interessante geschiedschrijvingen het licht hebben gezien.** Met de uitdrukkelijke bedoeling van de auteurs om meer inzicht te krijgen, zodat "het wederzijds begrip groter geworden is".

*E.J. Twyfelloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

** o.m. "In het spoor van pastoor Winnepenninckx, 200 jaar 'stevenisme' in het Pajottenland" van de hand van Jos De Smedt.

de heilige
trouwen helden-
moed, waermede
zy, ten allen
tijde, hun bodem
verdedigden

Het was niet alleen door hunnen oorsprong uit eene der vlaemsche stammen, door hunne vroege ontwikkeling, nyverheid en welvaren, dat zij uitmuntteden, maer ook door **de heilige trouw en heldenmoed, waermede zy, ten allen tyde, hun bodem verdedigden.** Daerom ook ontvingen zy den doorluchtigsten naem waerop ooit volk zich kon beroemen: den naem **PAYOTTEN** of **PATRIOTTEN**, dat is te zeggen beschermers des vaderlands.

(F.J. Twyfelloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is.")

D

De "Pajot" doorgelicht .

"Het is goed in het eigen hart te kijken", verzuchtte ooit een Vlaamse dichter die voor het overige weinig met het Pajottenland te maken heeft. Een stukje introspectie dus op de eigen (volks)aard. Gelijkt de Pajot op de doorsnee-Vlaming of mag hij prat gaan op een hoogsteigen aard. En vooral hoe zit de Pajot nu eigenlijk in mekaar? Een zeer gemengd portret of wat had je verwacht?

Open en niet open ...

Pajotten staan open voor mensen die hier komen wonen. Deze worden gemakkelijk opgenomen. Maar die openheid geldt zeker niet ten aanzien van bezoekers, bijvoorbeeld toeristen.

Ik ervaar de Pajotten vaak nog als sterk op zichzelf gericht. Zij promoten de streek ook niet genoeg.

Daar waar de regio landschappelijk onveranderd gebleven is, is ook de "couleur locale" niet gewijzigd. Men moet dat niet afschuiven. Men mag best fier zijn op zijn eigenheid.

"Pajot" staat voor mij gelijk met rustig leven in positieve zin, een natuurlijke levenswijze. Allicht zet het landschap aan tot rust, mensen ondergaan nu eenmaal hun omgeving.

Er bestaat niet één type "Pajot" maar verschillende types...

De mentaliteit in het Pajottenland verschilt nogal eens. Soms is die heel antisociaal, waarbij zelfs verenigingen alleen om zichzelf bekommerd zijn. Ik stel vaak vast dat alles sterk politiek gebonden is, met dien verstande dat er zelfs binnen de partijen scherpe tegenkantingen bestaan.

Open of niet open voor de wereld maar alleszins bereid om voor de eigen regio op te komen!

Het verenigingsleven is zeer divers. Wat dan weer niet belet dat de kerk-torenmentaliteit primeert.

Soms heb ik de indruk dat de Pajot nogal stug, gesloten is. Tot je hem aanspreekt en dan wordt hij heel open en vertelt je zijn hele leven. Als je hem kruist, ben je nogal eens "wind". Maar is dat zo verschillend ten opzichte van elders in Vlaanderen?

Koppig en introvert, verknocht aan de eigen streek. Misschien heeft een Pajot soms het gevoel in het hoekje gedruimd te worden.

Maar ook al voel ik mij geen Pajot, toch krijg ik hier nooit het gevoel van niet-welkom te zijn en voel ik mij wel degelijk geapprecieerd. Ik vind het een plezierige regio met plezierige mensen met wie je heel goed kan samenwerken.

Mensen hier zijn blijkbaar meer gereserveerd. In Oost-Vlaanderen ervaar ik ze als spontaner, maar tegelijk misschien onbeleefder. In het begin had ik wel het gevoel dat men een beetje uit de hoogte deed. Ik stel nu echter bij mezelf vast dat ik intussen ook gereserveerder geworden ben en ik vind dat niet slechter...

"Stadsmentaliteit"

Wat mij wel stoort is dat sommige inwijkelingen gewoon geen goeiedag zeggen. Dat is nochtans maar een kleine moeite en het zou goed werken tegen de verzuring in onze samenleving.

Het individualisme is groter dan vroeger, maar dat is niet specifiek voor het Pajottenland.

De mensen kennen mekaar niet meer. Dat stel je bijvoorbeeld 's avonds vast. Er heerst teveel een stadsmentaliteit. Vroeger werd er gekaatst tegen de muur, mensen zaten buiten en vertelden...

Vroeger was er misschien toch meer samenhang in een dorp. Met de komst van inwijkelingen, met andere interesses, is dat allemaal wel een beetje teloorgedaan. Je kan dat natuurlijk ook niet meer vergelijken met nu: zo werden er vroeger speciale trams ingelegd om naar de kermis in

een buurtdorp te gaan!

Landelijk ...

De Pajot was vaak een kleine (arme) mens maar tegelijkertijd een levensgenieter. Mijn moeder bakte nog mattentaarten toen ze 94 was. Als je eens nagaat hoeveel verschillende vormen en soorten bestonden in het Pajottenland!

Het karakter van de Pajot heeft zeker iets te maken met het landschap, zo iets laat sporen na in de genen. Dat bergop en bergaf en die zware grond zorgden voor een koppige doorbijter, vasthoudend, weinig flexibel, niet heel open, stug en wantrouwend. Als zo iemand eenmaal iets in zijn hoofd gehaald heeft, moet dat ook zo gebeuren.

De jongere generaties gaan elders studeren en stilaan evolueert die mentaliteit naar meer universaliteit. Tegelijk echter zorgt dat contact met het andere ook voor bewustzijn van het eigene. Zo krijg je initiatieven, zoals het vastleggen van de eigen, plaatselijke taalschat. Mensen van hier tussen 15 en 40 zitten op de lijn van de rest van Vlaanderen en van de wereld maar hebben ook een sterk bewustzijn van de eigen regio.

Vergeet ook niet dat er in deze streek heel veel kleine boeren waren die moesten gaan bijwerken, o.m. in Brussel. Zij hadden het niet breed en vandaar komt misschien dat zich schrap zetten naar andere mensen toe. Met uitzondering van een aantal grote boeren, was dit gebied eerder arm.

Het traditioneel agrarische karakter van de regio is verdwenen. Vroeger ging iedereen mekaar helpen, iedereen was daarbij betrokken maar dat is nu gedaan. Dat wordt echt wel als een gemis ervaren en daardoor is ook de sociale samenhang veel kleiner geworden.

Het verschil tussen een Pajot en een (andere) Vlaming is moeilijk te vatten. Nochtans zijn er wel verschillen. De regio is nog grotendeels landelijk van mentaliteit, weinig georiënteerd op nieuwe economische activiteiten, nog sterk gericht op traditionele landbouw en geen industriële teelten.

Bepaalde gemeenten, zoals Gooik, zijn echt "geëmancipeerd". Dat was voor mij een heuse ontdekking.

De mobiliteit is hier natuurlijk ook toegenomen en dat heeft invloed op de mentaliteit.

Frans

Opvallend is wel dat er hier veel minder commotie is ten aanzien van Franstaligen dan in de rand van Brussel. Daar gaat het er vaak veel venijniger aan toe.

De taal ligt hier toch wel gevoelig...

"want vreemde heerschappy en laet noch rust noch troost..." *

"RED HET PAJOTTENLAND"

De Pajotse "identiteit" krijgt ongetwijfeld een enorme impuls als in de zeventiger jaren twee grootse verkeersprojecten en enkele andere megaprojecten het gebied grondig dreigen aan te tasten. Zo is er het geplande snelspoor Brussel-Parijs dat ongetwijfeld een aanslag vormt op de rust en het landschap van het Pajottenland. Binnen de kortste keren ziet een heus actiefrent het licht en, volgens de sterke verhalen van de oudstrijders van toen, "moet zelfs een NMBS-afgevaardigde op een informatievergadering met bekwame spoed het hazenpad kiezen, wil hij niet gelycht worden". Wekenlang haalt de vergeten regio het nieuws en de lokale politici kunnen niet anders dan het brede verzet ondersteunen. De actiegroep "Red het Pajottenland" wordt in de streek en ver daarbuiten een begrip.

Ook de geplande autoweg A8 wekt vlug algemene verontwaardiging. De actievoerders baseren zich op bekende voorbeelden, zoals het Mechelse en het Leuvense, waar de ondoordachte aanleg van autowegen de streek onherstelbare schade toegebracht heeft. De "ontdekking" van het Pajottenland heeft trouwens nog andere oplezierige verrassingen in petto, met name geplande megaparkings, megastorten en grootschalige verkavelingen. Dat alles draagt natuurlijk nog bij tot een verdere verbreding en verdieping van de tegenreactie die het tot dan toe vrij ongeschonden landschap willen beschermen. Met succes bovendien: snelspoor en autoweg krijgen een alternatief tracé. En zelfs het geplande en vooral grootse Europeanum (een pretpark met "Europese" inspiratie van maar liefst 220 ha) komt er niet. "Tot onze eigen verbazing", zoals een actieve participant van toen getuigt "Vergeet immers niet dat er al heel zware investeringen gebeurd waren, met de onteigening van terreinen en het opstellen van tracés", voegt hij daaraan toe. Dat het Pajottenland naderhand nooit meer hetzelfde zal zijn, alvast op het vlak van (landschaps)bewustzijn, mag hieraan in één adem toegevoegd worden. Want als er dan toch parken in de regio mogen komen, dan zijn het landschapsparken!

*F.J. Twyfelloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

Niettegen-
staende dezen
verworven roem,
weet men daer
ten huidigen
dage zoo weinig
van te spreken.

Niettegenstaende dezen verworven roem,
weet men daer ten huidigen dage zoo
weinig van te spreken, dat misschien alles, ja zelfs de naem
van dit schoon gewest in den nacht der vergetelheid zou verdwenen zyn,
hadden er niet eenige zyner getrouwste kinderen hem in het geheugen
bewaerd en als een schat in hun hart geprent gehouden.

(E.J. Twyffelloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is.")

Het Pajottenland vroeger en nu

Authentieke en minder getogen Pajotten kijken terug op de (nabije) geschiedenis van hun streek. Een regio met een uitgesproken agrarische achtergrond, waar echter ook migratie en (gedwongen) mobiliteit niet echt nieuw zijn. Maar waar de verstedelijking en de dreigende zware aantasting van het regionale eigene een heel felle reactie hebben veroorzaakt!

Landbouw

Het Pajottenland was een zeer rijk landbouwgebied met grote, rijke boeren, toen al echte bedrijfsleiders. Zeker als je het vergelijkt met de meer zandige streek aan de andere kant van de Zenne. Daardoor is het langer gevrijwaard gebleven van urbanisatie, de grond was immers zo vruchtbaar dat de boeren niet geneigd waren hem te verkopen voor woningbouw. Aan de andere kant van het Pajottenland heb je dan weer de Denderstreek, met veel minder vruchtbare bodem én met veel verkavelingen.

Het was hier vooral gemengde, intensieve landbouw.

Het was hard werken op het land, zonder machines. Er was amper mankracht genoeg om bijvoorbeeld de aardappelen te rooien.

Van oudsher een landbouwstreek bij uitstek.

"Nochtans vonden sommige invoeringen van den vreemde, zoo als het huiszittend leven en de akkerbouw, hier grooten byval."*

LANDBOUW

Het Pajottenland kent in de geschiedenis van zijn landbouw een aantal belangrijke verschuivingen. Maar laten we beginnen met de "blijvers" en dat zijn ongetwijfeld graanteelt en zuivel. Deze kleuren dan ook de meest traditierijke vormen van Pajotse gastronomie.

De verhouding akkerbouw-veeteelt is overigens in de decennia na de Tweede Wereldoorlog meer en meer gaan overhellen in het voordeel van laatstgenoemde bezigheid. Dat heeft bovendien gevolgen voor de soort van akkerbouw vermits de teelt van voedergewassen (bijv. maïs) ook in de lift is komen te zitten. De regio heeft evenzeer een gedegen tuinbouwtraditie, ook al is deze nu een beetje in de verdrukking gekomen. Tegen het einde van de 19de eeuw mag de streek prat gaan op een hele waaier van tuinbouwteelten, met o.m. spruiten, augurken, spinazie, erwten, tuinbonen, prei, selder, tomaat, kervel en zuring in de hoofdrol. Halle geeft zijn naam zelfs aan een soort ("dwerg")spruiten, de streek rond Lennik geniet faam als augurkenproducent. Het feit dat de lokale producenten toenmaals tot 50 kg gratis mogen meenemen op de "boeren-tram" naar Brussel, verklaart o.m. het succes van de groenteteelt.

En dan is er natuurlijk de saga van de aardbei. Over de vraag of het in dit geval gaat om fruit dan wel groente, doen wij hier geen uitspraak. Wel mag je er rustig van uitgaan dat je je hier in de oudste aardbeienregio van het land bevindt. Het ontstaan ervan rond 1880 is verbonden met een smeug verhaal, waarbij de kasteelheer van Dilbeek een vrij centrale rol speelt. De teelt neemt in elk geval heel snel uitbreiding en ook nu nog behoren dus tal van aardbeibereidingen tot lekkerste van de Pajotse keuken.

Wat je evenwel niet terugvindt in de agrarische geschiedenis van de streek, is een aardappelepos. De Pajot is blijkbaar nooit een "grote aardappelvriend" geweest...

* F.J. Twyfelloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

De grond was hier zo vruchtbaar dat er geen grond werd vrijgemaakt voor industrie. De grote boeren hadden het voor het zeggen. Tal van arbeidskrachten werkten trouwens op de grote boerderijen. De anderen moesten elders maar uitkijken naar werk. Daardoor is men vastgeraakt in het patroon van deze slechts tijdelijk rendabele landbouw. Die eigen mogelijkheden hebben de streek belet op de trein van de vernieuwing te stappen. Het is nu een beetje "vergane glorie". Voordeel is wel dat deze "achterlijkheid" de kleinschaligheid heeft bewaard, evenals het landschap. Daardoor zijn mens en natuur hier meer in evenwicht dan elders. Wat de streek voor sommigen dan weer aantrekkelijk maakt. Zo zal je bijvoorbeeld in de streek van Gaasbeek geen storende grote gebouwen of loodsen zien, het landschap is er nog heel herkenbaar gebleven.

Vanuit die "archaische" landbouw poogt men nu soms een versnelde inhaalbeweging op gang te brengen, met o.m. een enorme schaalvergroting. Dat streven vormt een echte bedreiging voor de schoonheid van de streek!

Je voelt bij landbouwers veel onderhuidse vragen, zoals "is mijn opvolging nog gegarandeerd", "zou ik niet beter zelf mijn producten verkopen?" ...

Boerenmarkten zoals in Gaasbeek en Dilbeek zijn interessante nieuwe mogelijkheden.

Migratie

Het Pajottenland is in 100 jaar totaal veranderd. Zo had je tot in de vijftiger jaren nog de seizoensarbeiders, de "fossemannen", die in de boerderijen gingen werken in de zomer en in de koolmijn in de winter.

De "Payots" waren een begrip in het Walenland.

Niettemin blijft er een verschil tussen het noorden en het zuiden. Waar je in het noorden meer verstedelijking hebt en een betere communicatie met Brussel, is dat in het zuiden beduidend minder het geval. In het zuiden had je ook meer mijnwerkers ("fossemannen") die in de putten van Henegouwen gingen werken. Zij konden daardoor ook hun (schamel) boerenbedrijf niet uitbouwen. Zij hebben altijd, ook nu nog vaak, hun plan moeten trekken in moeilijke omstandigheden. Dat tekent deze mensen.

In het zuiden zijn er boerderijtjes die nog amper leefbaar zijn.

Het Pajottenland wordt misschien toch nog teveel beschouwd als een "achterbuurt van Brussel" ...

"Ook is er geen zoon dier gewesten, die zyne schilderachtige heuvels en vruchtbare dalen verlaet zonder een traen by het afscheid te storten." *

DE FOSSEMANNEN

Als in het begin van de twintigste eeuw het overwegend agrarische en weinig ontsloten Pajottenland opvallend goed scoort inzake industriële tewerkstelling, dan heeft dat heel veel te maken met de pendelarbeid naar de Henegouwse kolenmijnen en naar de Brusselse industrie. Er zijn natuurlijk wel vele thuisateliers (sigarenmakers, steenkappers e.a.) en er is de industriële groeipool Sint-Pieters-Leeuw met zijn op dat moment florissante textielnijverheid (ongeveer 4000 arbeidsplaatsen in 1910!). Maar dat volstaat niet om de Pajotse arbeidsbevolking helemaal in de eigen regio aan de slag te laten gaan. Velen verhuizen voor altijd naar meer belovende oorden (bv. Brussel) anderen gaan tijdelijk in een (heel) andere streek werken.

Gaat het dan minder met de vaderlandse economie dan voelen deze seizoensmigranten dat meteen. Als de transportinfrastructuur verbetert, vervangt pendel meer en meer deze seizoensarbeid. Totdat een industriële activiteit als de mijnen zelf de deuren dient te sluiten, natuurlijk ...

Een heel apart migratie-epos wordt zo geschreven door de "fossemannen". Vanuit Galmaarden, Vollezele, Tollembeek en Herne sporen vanaf 1866 en dat gedurende een eeuw honderden mannen naar de Henegouwse steenkoolmijnen, oftewel "fossen". De reis is lang, het werk zwaar en ongezond, op veel respect van de (Waalse) chefs hoeven ze niet te rekenen. Toch zijn deze fossemannen trots op hun stielkennis die van vader op zoon doorgegeven wordt. En,

vooral, trouw aan hun geboorte- grond waarnaar ze elke avond terugkeren...

De herinnering aan deze moedige mannen blijft, daar zorgen diverse mijnwerkersstandbeelden (Galmaarden, Tollembeek,...) voor.

Herman Vandormael, voormalig conservator van het kasteel van Gaasbeek, laat hen aan het woord in het aangrijpende boek "*Wij zijn fossemannen, anders niks*".

*F.J. Twyfelloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

De herhaalde confrontatie tussen rust en beweging...

Mobiliteit

Met de boerentram raakte het Pajottenland economisch sterk gericht op Brussel. Daar was immers de markt bij uitstek voor wat hier geproduceerd werd. Er is dan ook een emigratie op gang gekomen richting hoofdstad en dat merk je nog in het "randstaddialect" aan deze kant (Anderlecht, Vorst...)

Dankzij het feit dat het Pajottenland een rijke landbouwstreek is, is de ontwikkeling naar verstedelijking gestopt. Wel is de streek in een crisis terechtgekomen: de dorpen liepen leeg, winkels sloten, scholen gingen dicht. Jongeren, pasgehuwden trokken naar de Zennevallei en het Brusselse. Het Pajottenland dreigde af te glijden naar armoede. De auto heeft het isolement weer verbroken. De mensen bleven er weer wonen en centra werden (weer) Dilbeek en Halle. Nu is het zelfs omgekeerd, vermits sommige Brusselaars liever in die centra komen winkelen!

Ruim 80 % van de mensen van hier werkt in Brussel en de Zennevallei, gaande van Lot, Drogenbos en Anderlecht tot Vilvoorde en Zaventem. De regio is ook afgestemd op de Dendervallei.

De mobiliteit is toegenomen maar tegelijk zijn daardoor een aantal dingen verdwenen. Neem nu het aantal cafés, maximaal 1 op de 4 is overgebleven. De eigenheid, tradities zijn daarmee ook aangetast.

Vroeger had je één spoorlijn en de boerentram. Nu zijn de verkeersassen helemaal anders. De toename van de mobiliteit heeft ook de werkgelegenheid verplaatst.

Als er vroeger een spoorlijn aangelegd werd, kwam er een brugje ten gerieve van de koeien. Nu is zoiets uitgesloten. Door de aanleg van verkeerswegen is de vroegere eenheid verloren gegaan en is het Pajottenland veel meer versnipperd geraakt.

De toegenomen mobiliteit heeft het leven hier niet noodzakelijk vergemakkelijkt. Vroeger kwamen hier

"Zonder stok noch steun in uw hand, Doorloop myn lief Pajottenland!" *

MOBILITEIT

Het transportnetwerk in het Pajottenland is voornamelijk op Brussel gericht, wat niet echt verwondering hoeft te wekken als je rekening houdt met de pendel oostwaarts. Het is vooral grofmazig maar hoe meer je naar het oosten gaat, hoe fijnmaziger het wordt. Dat merk je vooral eenmaal voorbij de N285.

Als belangrijkste verkeersstromen gelden de N8 (Ninove-Brussel), de N6 (Brussel-Halle), de N7 en N8 (Enghien-Halle). Deze situeren zich voornamelijk aan de rand van het gebied dat Breedbeeld omvat.

Binnen het Pajottenland zorgen vooral de N285, de N255 (Enghien-Ninove) en de N28 (Ninove-Halle) voor een aanzienlijk verkeersdebiet. Ook deze regio kent het fenomeen van het sluipverkeer, geïllustreerd door de N282 die als sluipweg fungeert voor de N8.

Elders wordt ook al gewezen op de "grensfunctie" van bepaalde klassieke wegen die een duidelijk ander beeld veroorzaakt aan deze en gene zijde van zo een verkeersas. Het openbaar vervoer richt zich eveneens voornamelijk op Brussel. En ook hier stel je ten westen van de N285 vast dat het aantal buslijnen én de frequentie van de ritten vermindert. Zo wordt het zuidwestelijke Bever bijna uitsluitend bediend door belbussen.

De spoorlijn Geraardsbergen - Enghien - Halle - Brussel doorkruist het Breedbeeld-gebied in het zuidwesten, met stopplaatsen in Galmaarden, Tollembeek en Herne.

* F.J. Twyffeloos "'T Pajottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

bij wijze van spreke 12 bieruitzetteren aan de deur. Nu moet ik met eigen wagen drank gaan halen in het grootwarenhuis. Dus je kan je wel vragen stellen in verband met de voorzieningen.

De Brusselse Ring is zowel voor de mensen uit het noorden als het zuiden een obstakel.

Maar Brussel en vooral de Ring vormen een drempel. Mensen vertrekken al om 6 u 's ochtends om in Leuven te gaan werken en vertrekken vandaar weer om 15 u.

Verstedelijking

In de zeventiger jaren dreigde werkelijk een dijkbreuk naar verstedelijking toe.

Waar voorheen jonge gezinnen van hier wegtrokken, komen ze nu juist in het Pajottenland wonen. Je hebt hier nog stilte en goede lucht. Toch gebeurt het wel dat mensen niet gewoon raken aan die stilte en weer verhuizen. Hetzelfde gebeurt soms met "pré-pensionnés" die een verkrotte boerderij opkopen om die na hun pensionering op te knappen. Dat plan blijkt nogal eens hun mogelijkheden te boven te gaan, zodat zij zich nadien verplicht zien hun goed weer te verkopen.

Afgestudeerden trekken ook nu nog vaak weg naar streken met meer werkgelegenheid, zoals Antwerpen.

"den grond bekend te maken, waer zyne voorouders rusten, waer eens zyne wieg stond, waer een dag zyn graf zal zyn."*

MIGRATIES

Na de Tweede Wereldoorlog is er ongetwijfeld sprake van een stadsvlucht richting platteland. Ook het Pajottenland heeft de gevolgen van deze migratie ondergaan en mag, globaal, gewagen van een bevolkingstoename. Vermits evenwel de economische ontwikkeling van de regio achterwege gebleven is, neemt ook de pendel evenredig toe, met meer dan 30 % tussen 1947 en 1961. Vanzelfsprekend vooral richting Brussel, niet in het minst met de sterke toename van de tertiaire sector in de hoofdstad.

Tussen 1961 en 1991 groeit het bevolkingsaantal, globaal, in het Pajottenland met meer dan 25 %. Dit terwijl het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (met 6,7 %) aan bevolking inlevert. Allicht hebben beide evoluties met mekaar te maken. Heet wat (jonge) gezinnen "emigreren" vanuit de hoofdstedelijk regio naar het oostelijk deel van het Pajottenland. Uiteraard zorgen zij daar ook nog eens voor een natuurlijke bevolkingsaan-groei.

Toch is dat maar een deel van het demografisch verhaal. Want de evolutie geldt niet voor het hele Pajottenland. Zo stel je vast dat een aantal (Breedbeeld)gemeenten in het zuidwesten zelfs met een terugloop van de bevolking geconfronteerd worden tussen 1961 en 1991. En daar bestaan goede

redenen voor. Enerzijds situeren deze gemeenten zich al een stuk verder van de tewerkstellingsregio's. Anderzijds beschikken zij niet over dezelfde verkeersverbindingen. Vanzelfsprekend heeft deze ontwikkeling ook gevolgen voor o.m. het landschap dat er minder te duchten heeft van snelle urbanisatie. Toch mag je niet veralgemenen en een te sterke demografische scheiding noorden-zuiden maken. Bepaalde zuidelijke gemeenten hebben wél een gelijkaardige evolutie als in het noorden gekend. Tollembeek, Galmaarden, Herne en Leerbeek gaan er qua bevolkingsaan-groei op vooruit dankzij goede verbindingen met de Brusselse tewerkstellingsregio...

* F.J. Twyffeloos " 'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

Geziene en ongeziene
schoonheid.

De jongeren die vertrekken, worden vervangen door elders werkende inwijkelingen. Daardoor krijg je "slaapdorpen".

Huizen hebben nu meestal niet dezelfde eigenaar meer over drie generaties. Zij worden dus sneller verkocht dan vroeger.

Er is natuurlijk immigratie. Mensen met een belangrijke job in het Brusselse kopen hier een hoefvetje of bouwen iets. De goede lucht, het lieflijke, groene landschap vlakbij de stad vormen doorslaggevende argumenten. Mensen met cultuur beseffen wel degelijk dat het landschap hier uniek is.

Natuurlijk komen veel mensen uit het Brusselse naar hier om een huis te kopen. Maar de mensen van hier willen veelal het dorp bewaren zoals het is en dus geen "indringers" van elders.

De gronden zijn in deze regio heel duur zodat de mensen van hier zelf moeten uitwijken, bijvoorbeeld naar Oost-Vlaanderen waar het heel wat goedkoper is.

Mensen van hier beseffen niet altijd dat ze hun hele leven lang al zo mooi wonen. "Buitenlanders" kunnen hen dat leren...

Mensen van elders kopen of huren iets omdat het hier zo mooi is. Zij hebben een gevoel voor kwaliteit en historiek en willen het goed daarom ook in zijn historische waarde herstellen. De mensen van de regio zelf bekijken het eerder emotioneel ("het huis van dit of dat familielid") en zijn dan ook niet zo snel als de

eerste groep geneigd subsidies te vragen voor de herstelling. Vaak zijn de eersten ook veel beter geïnformeerd dan laatstgenoemden. Maar dat is allicht niet alleen zo in het Pajottenland.

Verkavelingen met "semi-rustieke" villa's hebben natuurlijk het landschap veranderd.

Het stoort mij als ik villa's zie, zoals op de Congoberg, met tuinen en parken die louter kunstmatig zijn en aangelegd zonder gevoel voor de natuur hier.

Het noorden en zuiden van het Pajottenland verschillen ook sterk wat verstedelijking aangaat. Het noorden is o.m. door lintbebouwing veel schoonheid kwijtgeraakt, je kijkt er nog maar zelden op een mooi landschap. Ruimtelijke ordening is hier immers nooit heel strikt toegepast. Het zuiden is nog super-landelijk, wat geïsoleerd. Er is daar niet veel "passage" (geweest). Vraag is natuurlijk wat er zal gebeuren na een "ontdekking"?

De Payotten
hebben hun
eigen land.

"De Payotten hebben hun eigen land,
Zoo verre als duert 't Payottenland;
Men kent er geenen Heere af,
Als God, die 't al geeft ende gaf."

(F.J. Twyfelloos "'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is.")

Het moeilijke evenwicht van gewenst behoud en noodzakelijke verandering.

Optimisme voor de toekomst?

Het moment voor een tussentijdse en tijdelijke balans. Is er reden tot optimisme, geeft pessimisme de hoofdtoon aan of kan met voldoening teruggeblikt en met waakzaamheid vooruitgeblikt worden? Waar zijn er (nieuwe) kansen, waar loeren de (bekende) valkuilen? Opmerkelijk zijn alleszins nuchterheid, creativiteit én realistische dynamiek!

De stad komt dichterbij!?

De dreiging van armoede bestaat niet meer maar ik heb de indruk dat de rem weer een beetje weggevallen is en dat de verstedelijking weer dreigt, zelfs in het zuiden.

Er moet werkgelegenheid dicht bij huis komen maar niet te veel. Het is aan de ruimtelijke ordening om het juiste evenwicht te vinden.

De toegenomen zin voor ruimtelijke ordening, ecologie, natuurbeleving lijkt mij voldoende toegenomen om de situatie gedurende enkele generaties niet te laten ontsporen. Wat echter nadien gebeurt, blijft een open vraag. Vergeet niet dat Brussel de hoofdstad van Europa is en nood blijft hebben aan uitbreiding. Dat zal gevolgen hebben voor het Pajottenland. Het blijft natuurlijk uniek dat vlak bij zo een grote stad nog zo een gaaf groen gebied gelegen is...

Het blijft oppassen met verkavelingen. De Rand schuift op! De stad komt dichterbij. Enerzijds schept dat nieuwe kansen, anderzijds vormt dat een onmiskenbare bedreiging. Een grote aanpassing zal evenwel nodig zijn. Vergeet niet: een stad deint sneller uit dan een mentaliteit zich aanpast! De verstedelijking wordt wel in de hand gehouden door gewestplannen. Het Pajottenland wordt ook niet langer op grote schaal "uitverkocht", er is meer renovatie en minder vlucht van jonge mensen.

Elders is er bij verkavelingen veel meer aandacht voor mensen van de eigen regio dan hier.

Je kan oud en nieuw perfect samenbrengen door in oude, gerestaureerde gebouwen nieuw leven te brengen, ze nieuwe functies te geven.

De verstedelijking zal ongetwijfeld toenemen, dat valt niet tegen te houden en dat probeer je best niet al te hard of je krijgt het tegenovergestelde effect. Er is wel aandacht nodig voor het overstromingsgevaar.

Ik zie, jammer genoeg, nog teveel villa's lukraak neergepoot worden maar ik blijf, globaal genomen, toch optimistisch voor de toekomst. Men mag niet uit het oog verliezen dat wij hier een unieke mix hebben van natuur en uiterst rijk erfgoed.

Het Pajottenland blijft goed leefbaar, het wordt niet overbevolkt...

(Inter)gemeentelijk, Vlaams

Als je de situatie hier levensvatbaar wil houden, moet er een speciale inspanning op Vlaams vlak komen, niet alleen vanuit deze regio zelf. Er zijn investeringen nodig, niet om van het Pajottenland een soort van Bokrijk te maken.

Niet alleen gemeentelijk dient er samengewerkt, ook intergemeentelijk. Nu zijn de initiatieven te vaak versnipperd!

Gemeenten met bedrijven hebben aanzienlijke (belasting)inkomsten maar veel Pajotse gemeenten hebben dat niet. Daar is dus een financiële input nodig om iets te realiseren.

De levensvatbaarheid, dit wil zeggen het afhouden van een te grote druk van verkeer en verstedelijking, kan alleen intergemeentelijk gewaarborgd worden.

Om sterker te staan wordt best nog meer samengewerkt, uit noodzaak, zeker voor de armere gemeenten.

Probleem is wel dat je een samenwerking eerst geruime tijd moet uitbouwen zodat de resultaten niet echt vlug zichtbaar worden. Dan stuit je bovendien op het probleem dat een gemeentebestuur maar voor zes jaar verkozen is...

De toenemende verkeersdrukke, eigenlijk in heel Vlaanderen, is een negatieve evolutie. Er zijn tal van drukke assen maar een autoweg lost de problemen niet op.

Een voorbeeld zoals de inplanting van de Erasmuskliniek midden in landelijk gebied werkt wel bewustmakend. Men had dat, samen, moeten tegenhouden en voor een inpassing zorgen binnen de Ring!

De jonge politici van toen hebben nu aan gewicht gewonnen en kunnen heel wat mogelijke negatieve ontwikkelingen tegenhouden. Ik denk dat zij zich daar ook bewust van zijn.

Er is een groeiende beweging voor het streekbehoud, zelfs bij de lokale autoriteiten. Ook veel jongeren steunen deze. Dat is voor mij de belangrijkste evolutie.

Veel zal afhangen van de politici die aan de macht komen.

De balans is veeleer positief dan negatief en daar hebben velen toe bijgedragen!

Groen, landbouw en ... kunst

Het landschap is soms wel een beetje vergane glorie, er is nog te weinig aanplanting van nieuwe bomen. Wel is het al voor een stuk gerestaureerd met hagen, poelen, bermen, hoogstamaanplantingen...

De landbouw moet opnieuw levensvatbaar worden. Wel mag men niet teveel naar schaalvergroting streven. Impulsen van bovenuit zijn daartoe nodig. Daardoor kan de plaatselijke economie nieuwe kansen krijgen. Vergeet niet dat de streek vroeger de fruittuin van Brussel was. Dus dat moet ook gepromoot worden. Als je daar moderne, kleinschalige bedrijven, direct verbonden met de consument aan kan koppelen...

Op kunstgebied gebeurt hier te weinig, daar moet nog aan gewerkt worden.

Toerisme, recreatie

De mensen zijn ongetwijfeld mondiger geworden, zij gaan anders om met de meerwaarde van het landschap. Voor hen vormt dat evenzeer een rustpunt en biedt het mogelijkheden voor plaatselijke recreatie.

Er is geen bezwaar tegen toerisme, zolang het iedereen respecteert. Dus geen blikjes langs de voetwegen en beseffen dat landbouwers daar toch wel moeite mee hebben.

De informatie met betrekking tot de mogelijkheden hier loopt wel nog mank!

Als je het toerisme in het Pajottenland wil uitbouwen, besteed je best aandacht aan het probleem van eten en drinken in de regio. Tal van herbergen zijn immers verdwenen, dus heel wat "kapellekens" zijn nu weg.

Ik heb niet echt schrik dat er massaal toerisme op ons afkomt. Wij zijn nog geen Bokrijk en zullen dat ook niet worden. Er is hier ook te weinig te zien voor verblijfs-toerisme van lange duur, het blijft eerder kortstondig genieten van het landschap. Wel is er te weinig infrastructuur.

Belangrijk is hoeveel toerisme je wil aantrekken. Soms constateer je tegengestelde gevoelens. De ene wil eigenlijk geen toeristen, de andere vraagt zich af waarom er hier geen komen. Dus je denkt daar bij voorbaat best over na. Maar het kan natuurlijk niet zijn dat je enerzijds ijvert voor een "stiltegebied" maar anderzijds daar geen wandelaars wilt. "Teveel" is trouwens een subjectief begrip. Ikzelf heb niet het gevoel dat er teveel wandelaars zijn, landbouwers dan weer wel...

De boer op!

Nu nog zijn er in het zuiden van de regio mensen die amper rondkomen en die eigenlijk gemarginaliseerd zijn geraakt. De middelen geraken trouwens niet altijd waar ze horen te komen. Daar moet iets aan gedaan worden. Die mensen hebben alternatieven nodig voor hun onrendabel boerderijtje. Van beneden uit komen geen voorstellen, de mensen zijn immers onvoldoende geïnformeerd. Wil je daar echt iets aan doen, dan moet je de boer op, niet alleen om stemmen te ronselen. Voorstellen mag je niet bureaucratisch "afwachten"!

Hoeveel mensen van hier weten eigenlijk dat je voor de aanleg van een hoogstamboomgaard subsidies kunt krijgen?

De "immigranten" nemen vaak in groter getale deel aan het lokale gemeenschapsleven, de mensen van hier hebben dat blijkbaar niet nodig...

De mensen bruisen hier van energie, misschien heeft dat te maken met het mooie landschap!?

Toerisme en recreatie als nieuwe troeven?

"De ligging van het oord dat wy gaen beschryven, is geenszins op de kaart van België, door omtrekken van gele of roode lynen aengeduid;" *

WEBSITE

Sedert enige tijd kan je ook terecht op een website die helemaal aan het Pajotteland gewijd is. Beheerder daarvan is Raoul De Wolf die overigens ook daarbuiten zeer actief is in de regio. De site gaat natuurlijk in op de historische achtergronden van de streek waarbij "de uitvinder" van het Pajottenland ruime aandacht krijgt. Maar ook de authentieke geuze, lokale trots, ontbreekt niet en wie zich nadien nog laat verleiden door een "nepgeuze" heeft het desbetreffende deel bijzonder slecht geconsulteerd.

De modale toerist ontdekt tal van wetenswaardigheden en bezienswaardigheden op de site, naast praktische informatie en behoorlijk wat tips voor een kort of ietwat langer actief verblijf. Periodieke en minder periodieke evenementen maken dat niet alleen de Pajot maar evenzeer de "gelegenhedsPajot" zich thuis voelt in de regio. En natuurlijk is er een meer dan behoorlijke portie cultuur waarin ook de niet-specialist absoluut zijn/haar gading vindt.

Een schot in de roos, met andere woorden. Ontstaan uit persoonlijke interesse en "eigenlijk bestemd voor de familie in het Pajottenland en in het buitenland", mag deze webstek rekenen op heel veel sympathie vanuit zowat alle hoeken. Zo steunen lokale autoriteiten het veelzijdige initiatief voluit. En heel wat aandacht komt er bijvoorbeeld ook van de noorderburen die maar al te graag leren wat nu eigenlijk "the real thing" is in het geuzecompartiment...

(<http://home.tiscali.be/pajottenland>)

*F.J. Twyffelloos "'T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

Onze grond
zoo duerbaar

"Dit is de reden waerom **onze grond zoo duerbaar**
is aen alwie hem naer weerde weet te begrypen en te schatten."

(E.J. Twyffelloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is.")

P

Plekken en verhalen

De mooiste plekjes, althans volgens onze geïnterviewden. Evenzoveel tips voor trips...

De basiliek van Halle is ongetwijfeld mijn favoriete plek. Zij is de icoon voor de hele regio. Als je hier even stilstaat bij de rijke lokale geschiedenis, temidden van wat zich in die eeuwen in Europa afgespeeld heeft, de bedevaarttraditie, de kunst...

De historische kern van Halle vind ik prachtig, een combinatie van gezellige stedelijkheid, interessante geschiedenis en rust. Te bewaren dus!

Mij boeit o.m. de bijna totaal rechte weg die sedert de Romeinen loopt van Asse in de richting van Bavais. Ook de plattelandswegen die het product zijn van de eigendomsstructuren van vroeger.

Ik hou het meest van het zuidelijke deel van het Pajottenland want dat is het gaafst gebleven. Bijvoorbeeld de streek rond Pepingen. Je vindt er prachtige paadjes, je hebt geen wegen nodig om kilometers ver te wandelen. En dat allemaal op amper 10 km van Brussel!

Ik hou van Bever, dat al 2000 jaar zelfstandig is. Je mag daar rustig fier op zijn. Je vindt hier tal van mooie plekjes. Vergeet evenmin de resten van het vroegere Kolenwoud en de uitlopers van de Vlaams Ardennen!

Elk dorp heeft zijn toffe plekjes. Telkens opnieuw vallen schoonheid en afwisseling op. Ik hou absoluut van de rust in het zuiden (Bever, Sint-Pieters-Kapelle). Ik kan me wel indenken dat niet-geoefende fietsers het glooiende landschap minder appreciëren!

Als ik niet gehaast ben, durf ik wel eens een omweg maken. Dan merk je pas hoe typisch en afwisselend het landschap is met tal van geuren, kleuren, vogels... Zo observeer ik heel graag de buizerds in de streek rond de Kesterheide.

De mooiste plekjes zorgen voor evenzoveel verhalen.

"Het blykt uit verhalen en overleveringen, zoowel als uit het geheugen van het volk..."*

INTERVIEWPROJECT: "HET FAMILIELEVEN OP DE STEENWEGEN"

Voor Erfgoeddag 2004, met als thema "Familie", stippelde het stadsarchief van Halle d.m.v. foto's een wandelparcours uit in het centrum van de stad. Aan de hand van deze foto's trachtte een interviewproject de sfeer van het familiale leven anno eerste helft van de 20ste eeuw te reconstrueren. De verhalenhoogst overtrof de stoutste verwachtingen. Alle geïnterviewden werkten voluit mee en ... gaven nog tal van suggesties voor bijkomende vraaggesprekken.

Ook de reacties waren bijzonder positief. Het oorspronkelijke opzet van een loutere tekstbegeleiding van de getoonde foto's mocht daardoor op een veel bredere weerklank rekenen. Zo kregen de initiatiefnemers meer dan eens te horen dat het "vijf voor twaalf is om deze verhalen vast te leggen, want dit erfgoed mag niet verloren gaan!"

"Mensen vinden graag hun wortels", concludeert dan ook Hermione L'Amiral, stadsarchivaris van Halle. Zij verzamelde via dit project "stof voor oneindig veel verhalen en anekdotes". En stelde eens te meer vast dat er altijd een sterke binding bestaan heeft tussen de stad en het Pajottenland, want "er zijn zovele stukjes leven die bij mekaar aansluiten"...

*F.J. Twyffeloos "T Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is"

Eén van mijn favoriete plekken is zeker de Woestijn te Gooik.

Waar ik regelmatig blijf stilstaan is de kapel aan de Terlostraat. Daar heb je een prachtig zicht op het centrum van Gooik. Ik verkies trouwens alle plekjes waar je een mooi panorama hebt over de gemeente.

Ik heb diverse favoriete plekken. In de eerste plaats de kerk en het centrum van Bellingen maar dat heeft met mijn agrarische roots te maken. Maar ook Lennik scoort hoog.

Ik hou van het uitgestrekte landschap in Gaasbeek. Geef mij ook de Congoberg maar. Een rit naar Galmaarden alleen al bezorgt mij veel plezier, alsmar op en af, naar links en rechts. Je krijgt er een gevoel van eindeloosheid. Mijn familie benijdt mij omdat ik in zo een mooie streek mag werken.

Een opmerkelijk iets vind ik de pastoretuin van Dworp. Het opknappen daarvan werd door de mensen van hier gesteund, niet omdat ze zich Pajot voelen maar omdat ze hem zelf zo mooi vinden.

Er bestaat nog een echte poort op het Pajottenland. Je ziet ze niet meer maar zij bestaat wel degelijk!

Enkele opmerkelijke sterke verhalen als uitsmijter. Ze tekenen een regio, zowel in verleden als heden...

In de 18de eeuw is de grote ontbossing van het Pajottenland begonnen. Er waren toen nog heel wat pastoors in de regio en als die op pad gingen naar een collega namen ze een hond mee voor hun veiligheid als het donker geworden was. De meid van de gastheer vond de verzameling van al die blaffende viervoeters maar niets en liet dan duidelijk haar ongenoege blijken. Zij zorgde er voor dat de zielenherders in het vervolg hun trouwe viervoeters moesten thuislaten, met alle risico's van dien...

Wie valt er niet voor zoveel charme?

De verhalen van toen wijzen allemaal op het bijzonder gesloten karakter van de streek. Men ging naar de processie in een ander dorp en keerde 's avonds laat in het pikkedonker terug. Verhalen over geesten, spoken en rovers waren dus legio.

Veel verhalen van vroeger hebben het over hard labeur en soms extreme armoede. Zo werd er met de hondskar kilometers ver steenkool gehaald. De kantwerksters, een typische huisarbeid, gingen met hun waar naar de markt in Geraardsbergen maar werden op de terugweg overvallen en van hun zuurverdiende centen beroofd. De marginaliteit ging zo ver dat mensen in de broodbak begraven werden omdat ze geen kist konden betalen. En er waren tal van drama's waarbij ongewenste kinderen verdrinken werden in de beerput, wat later "met de dokter geregeld werd" ...

Ik ben een tijdlang publiek actief geweest in de actie-groep "Red het Pajottenland".

Het moet zijn dat wij heel bewustmakend gewerkt hebben want als ik 's zondags ergens durfde gaan wandelen, kreeg ik de dag daarop al een verontrust telefoontje met de vraag "welke plaats nu weer bedreigd werd, want men had mij gezien" ...

Restauratie gebeurde hier vroeger nogal eens met de Franse slag. Zo stelden wij vast dat een kerk in Pajottenland onder handen genomen werd met...een drillboor!

Wist je dat door bepaalde Nederlandse zoekmachines de site over het Pajottenland onder "curiosa" gerangschikt wordt?

Voor een schat aan sterke verhalen omtrent de regio, kunt u terecht bij meester Frans, de verteller van het Pajottenland.

© Tony Grant

COLOFON

Eindredactie: Eddie Niesten (Centrum Agrarische Geschiedenis)

Interviews: Ann Degeest en Iris Steen (Breedbeeld)

Foto's: Jan Decreton, Ann Degeest, Robert Feyens (copyright provincie Vlaams-Brabant)

Vormgeving: Kris Smets (grafische cel provincie Vlaams-Brabant)

v.u. Marc Collier, provinciegriffier, Provincieplein 1, 3010 Leuven

depotnummer: D/2004/8495/17

PROVINCIE
VLAAMS • BRABANT

Sustainable Open Space

Geschiedenis van Landbouw en Voeding

